מעילאי נמי קרמא איכא[א] אאידי דממשמשא ידא דטבחא מפתת ואמר רב יהודה אמר רב תלמיד חכם צריך שילמוד ג' דברים כתב שחיטה ומילה ורב חנניא בר שלמיא משמיה דרב אמר אף קשר של תפילין וברכת חתנים וציצית ואידך הני שכיחן ואמר רב יהודה אמר שמואל בכל טבח שאינו יודע הלכות שחיטה אסור לאכול משחיטתו ואלו הן הלכות שחיטה שהייה דרסה חלדה הגרמה ועיקור מאי קמ"ל כולהו תנינהו לא צריכא ששחט לפנינו ב' וג' פעמים ושחט שפיר מהו דתימא מדאידך שחט שפיר האי נמי שחט שפיר[ב] קמ"ל כיון דלא גמר גזימנין דשהי ודריס ולא ידע ואמר רב יהודה אמר שמואל דהטבח צריך שיבדוק בסימנים לאחר שחיטה אמר רב יוסף אף אנן נמי תנינא [א]ר"ש אומר אם שהה כדי ביקור מאי לאו כדי ביקור סימנין א"ל אביי לא הכי [א]א"ר יוחנן כדי ביקור חכם א"כ [ב]נתת דבריך לשיעורים אלא כדי ביקור טבח חכם לא בדק מאי ר' אליעזר בן אנטיגנוס משום רבי אלעזר בר' ינאי אמר טרפה ואסורה באכילה במתניתא תנא הנבלה ומטמאה במשא במאי קמיפלגי בדרב הונא [ג]דאמר (א) ובהמה בחייה בחזקת איסור עומדת עד שיודע לך במה נשחטה נשחטה הרי היא בחזקת היתר עד שיודע לך במה נטרפה מר סבר בחזקת איסור קיימא והשתא מתה היא ומר סבר בחזקת איסור אמרינן בחזקת טומאה לא אמרינן גופא אמר רב הונא בהמה בחייה בחזקת איסור עומדת עד שיודע לך במה נשחטה נשחטה בחזקת היתר עומדת עד שיודע לך במה נטרפה ולימא נשחטה הותרה הא קמ"ל דאע"ג דאיתיליד בה ריעותא כדבעא מיניה רבי אבא מרב הונא בא זאב ונטל בני מעים מהו נטל הא ליתנהו אלא נקב בני מעים מהו נקב הא קא חזינן דהוא נקבינהו אלא נטלן והחזירן כשהן נקובין מהו מי חיישי' שמא במקום נקב נקב או לא א"ל [ד] זאין חוששין שמא במקום נקב נקב איתיביה[ה] חראה צפור המנקר בתאנה ועכבר המנקר באבטיחים חוששין

מעילאי נמי. כי שחיף להו על גבי בשר איכא קרמא מפסיק שאין חלב שאין לו קרוש דק מלמעלה: **ממשמשא.** מניי"ר: **מפתת.**[ג] לשון פתות אותה פתים (ויקרא ב): **כתב.** לכתוב שידע לחתום שמו אילו ישב בדין או לעדות: **שחיטה.** לאמן ידו לכך אפילו שבקי בהלכותיה: **קשר של תפילין.** יש בו אומנות שעשוי כמו אות דלי"ת שיהא נראה בה שדי השי"ן חקוקה בקמטי התפר כעין שי"ן ורצועה קטנה כפולה ותלויה[ד] כעין יו"ד והקשר עשוי כעין ד': **הני שכיחן.** תפילין וציצית וברכת חתנים מצויין תדיר הלכך הכל בקיאין בהם ואין צריכין לימוד שמעצמו יהיה בקי בהם: **שהייה דרסה חלדה הגרמה ועיקור.** בפרק השוחט תנן לכולהו שהייה (לקמן לב.) אם שהה כדי שחיטת בהמה כו' [ו]שחט והתיז הראש בבת אחת שלא הוליך והביא היינו דרסה [ז]שחט הושט ופסק[ה] הגרגרת הרי עיקור [י]או שהחליד את הסכין הוי חלדה כחולדה זו [ח]התחובה בחורין [ט]השוחט מתוך הטבעת הוי הגרמה והתם מפרש לה ואזיל ולשון הגרמה שמכריע ידו לצאת חוץ ממקום הכשר שחיטה וכמו היה שוקל עין בעין נותן לו גירומיו גבי הכרעה[ו] בבבא בתרא (דף פח:): **כולהו תנן**[ז]. במתניתין פרק השוחט[י] שבהמה מתנבלת בהן וכיון שאין בקי בהן פשיטא דאסור לאכול וכי שמואל דאמורא הוא מתני' אתא לאשמועינן שכבר המשנה שנויה ועומדת: **ולא ידע.** אינו יודע שאסור לעשות כן ומאכילה לנו: **אם שהה כדי ביקור.** זהו שיעור שהייה: **לאו כדי ביקור סימנין.** אלמא יש בהן תורת ביקור: **כדי ביקור חכם.** לבדוק הסכין שהטבח צריך להראות הסכין לחכם העיר מפני כבוד החכם כדאמרינן לקמן (דף י:) אע"ג שהטבח בקי בהלכות בדיקה: **אם כן נתת דבריך לשיעורים.** פעמים שהחכם רחוק מהטבח פעמים שהוא קרוב: **טבח חכם.** שהשוחט תלמיד חכם ואין מופלא בעיר ממנו כלומר לא תלוי השיעור אלא בשהיית בדיקת סכין לחודיה: **לא בדק.** בסימנים[ח] מאי: טרפה שחוטה אינה מטמאה כדאמרי' בהעור והרוטב (לקמן קכח:) מן הבהמה מקצת בהמה מטמאה ומקצתה אינה מטמאה ואיזו זו טרפה ששחטה: **נבלה.** דלאו בחזקת שחוטה מחזקינן לה כדרב הונא בפירקין[ט]: **בהמה בחייה בחזקת איסור.** שהרי אסורה משום אבר מן החי[ס] הלכך אם נולד ספק בשחיטתה ובאת להעמידה על חזקתה שהרי בכל דבר[י] אתה אומר העמד דבר על חזקתו שהיה מתחלה שאין[כ] יכול להוציאה ממנה על ידי ספק נמצאת אומר שבהמה זו אסורה שהרי בחזקת איסור היתה תחלה ומספק אתה בא להתירה שמא נשחטה כראוי אל תתירנה מספק עד שיודע לך שנשחטה כראוי: **נשחטה** הרי היא בחזקת היתר עד שיודע לך במה נטרפה.[ל] ולקמן מפרש מאי נפקא מינה ובריש דמילתיה קמיפלגי דהשתא נולד לנו ספק בשחיטה שמא לא נשחט הרוב: **מר סבר בחזקת איסור.** הראשון עומדת שלא היתה שחוטה וכיון דבחזקת שאינה שחוטה מוקמינן לה הרי[מ] מתה ומטמאה: **ומר סבר בחזקת איסור אמרינן.** ולאכילה[נ] הוא שנאסרת קודם שחיטה: **לא אמרינן.** שהרי בשר מן החי אינה מטמאה: **ונימא נשחטה הותרה.** ללשון חזקה לא שייך אלא בדבר ספק דנימא העמד דבר על חזקתו: **דאע"ג דאיתיליד בה ריעותא.** שנולד בה ספק טריפות ספק קודם שחיטה היה בה ויש לתלותו בלאחר שחיטה מוקמינן לה אחזקת היתר דהשתא בהמה אינה טרפה ותלינן בלאחר שחיטה וכשרה: **נטל הא ליתנהו.** ולא חזינן בהו שום ריעותא ומאי ספקא איכא: **מי חיישינן שמא במקום נקב.** שהיה בו תחלה אתרמי ליה השתא שהכניס בו שיניו וטרפה דנקבו הדקין אחד משמונה עשר טרפות הוא[ל]: **מנקר.** לשון נקדים קרו"ט בלע"ז: שמא

ואידך הני שכיחן. כדאמרי' (ב"מ דף כט:) תפילין בי בר חבו משכח שכיחי מכאן מדקדק רבינו תם דאין צריך לקשור בכל יום תפילין כשמניחן שרבינו אליהו היה מצריך לקושרן מדקאמר בהקומץ רבה (מנחות לה: ע"ש בתוס' ד"ה משעת) תפילין מאימתי מברך עליהן משעת הנחה ועד שעת קשירה ולרבינו תם נראה דהיא קשירה היינו הידוק שמהדקו סביב ראשו כמו (נדה דף כו:) שליא קשורה בו וכמו (ע"ז דף ה.) קשורה בו ככלב דאי קשירה ממש וכי בכל יום ילך אצל בר חבו ועוד דבריש המוצא תפילין (עירובין דף צז. ושם) משמע דאסור לקשור קשר של תפילין בשבת משום דהוי קשר של קיימא דקאמרינן ישנות מכניסן זוג זוג אבל חדשות לא ומפרש בגמרא דחדשות קרי שאין מקושרות ואם היה עשוי לקשור ולהתיר בכל יום א"כ לא הוי קשר של קיימא:

כולהו תנינהו. פירש בקונטרס עקור דתנן שחט את הושט ופסק את הגרגרת ותימה דאין זה שייך להלכות שחיטה דזה פסול מפני שלא שחטו ולא דמי לשאר הלכות שחיטה ויש לומר דאיירי ששחט בסכין פגומה או במגל וזה נקרא פסק את הגרגרת ופסולה הוי משום דאין שוחטין אלא חונקין כדתנן בפירקין (לקמן דף טו:) חוץ מן המגל והמגירה כו' ובהלכות גדולות פירש עקור שנעקר הסימן ונשמט[ס] חוץ ממקומו ותימה דמה ענין זה להלכות שחיטה והלא לא עשה כלום אלא שהסימן נשמט מאליו ואפילו שחטו[ע] בסכין תיפוק ליה מטעם הגרמה ויש לומר דאיירי כשנשמט הסימן ואחר כך שחטו וכולהו תנינהו דקאמר היינו מדתנן בפרק כסוי הדם (לקמן דף פה.) הנוחר והמעקר פטור מלכסות ואם תאמר פשיטא דלא מהניא ביה שחיטה שכבר נטרף °ויש לומר לדברי הלכות גדולות [שמוטה] לאו טרפה היא אלא שכן הלכה למשה מסיני דאין שחיטה מועלת בסימן שמוט הנשמט חוץ למקום חיבורו בין בושט בין בקנה ואפילו עוף שהכשרו בסימן אחד אם נשמט האחד אין שחיטה מועלת בשני[ה] ואם תאמר ולמה אינו מונה בהלכות שחיטה פסק הגרגרת בסכין פגומה כמו שמונה לפירוש הקונטרס ויש לומר דהתם אין כאן שחיטה שאינו אלא חונק ולפירוש הקונטרס ניחא שאינו מונה שמוטה דהלכות גדולות דהוי טרפה ששחטה ואין צריך להזכירו ומיהו לא הוי השתא עקור לפירוש הלכות גדולות מעין שאר הלכות שחיטה שהן בגוף השחיטה ועקור אינו בגוף השחיטה אלא שהושט סימן שנעקר וגם קצת קשה ללשון נוחר ומעקר משמע שאינו אלא מעקר הסימן ואינו עושה שחיטה אחרת רק שמיתתו[פ] בעיקור כמו בנחירה ואינו כן שבכך לא היה מת ומה שקשה מלקמן (ב) לפירוש הקונטרס ומפרק אלו טרפות וליישב הלכות גדולות אפרש כל אחד במקומו בעזרת השם יתברך: **כדי** ביקור טבח חכם. ואף על פי שיש סכין גדולה וסכין קטנה משערינן לכל בהמה בסכין שיש בה כמלא צואר וחוץ לצואר כמלא צואר[י]: **ואסורה** באכילה. משום דרוב פעמים שוחט[ל] שפיר וטריפה מדאורייתא לא החמירו לעשותה נבלה: **אמר** ליה אין חוששין שמא במקום נקב נקב. ואפילו יש שם נקבים הרבה שלא במקום שיניו מסתברא דתלינן כולהו בזאב כי היכי דמכשרינן (לקמן מג.) היכא דממשמשא ידא דטבחא: התם

עין משפט נר מצוה

נא א מיי' פ"ו מהלכות מאכלות אסורות הלכה יט:

נב ב מיי' פ"ד מהלכות שחיטה הלכה א ב סמג עשין סג טוש"ע יו"ד סימן א סעיף א [ק] וסימן כג סעיף א:

נג ד מיי' פ"א מהלכות שחיטה הלכה יג סמג עשין סג טוש"ע יו"ד סימן כה סעיף א:

נד ה מיי' שם הלכה יב:

נה ו מיי' שם הלכה יג טוש"ע יו"ד סימן כה סעיף ג בהג"ה:

נו ז מיי' פ"ו מהלכות שחיטה הלכה יד סמג עשין סג טוש"ע יו"ד סימן כה סעיף ג:

נז ח מיי' פי"א מהלכות רוצח הלכה ב סמג עשין עט טוש"ע יו"ד סימן קטז:

רבינו גרשום

מעילאי נמי קרמא איכא. ולא א) יכול לומר ולא לסחוף: **לא אידי דממשמש' וכו' מיפרתת.** כלומר ששומטין אותה ולא שומטין קרמא תתאה: **ואידך הני שכיחן.** כלומ' אלו אין צריך ללמוד דהני שכיחן שאנשים אחרים יודעין. אית דא' כתב שחיטה ומילה שכיחי בכל עידנא. **מאי קמ"ל כולהו תננהי.** כלומר והא אמרינן לעיל[ס] בודק אם יודע לומר הלכות שחיטה מותר לאכול משחיטתו ואם לאו אסור לאכול משחיטתו: **אם שהה כדי ביקור.** כלומר דיבדוק הסימנין כו'. **לא כדי ביקור חכם.** לא כדסברת כדי ביקור סימנים אלא שיבדוק אותו סכין חכם: **אם כן נתת דבריך לשיעורין.** כלומר פעמים שהוא עומד בקרוב ופעמים ברחוק וזו היא שעורין: **אלא כדי ביקור טבח חכם.** טבח עצמו ששחט שהוא חכם: **והשתא מתה היא.** כלומר נבלה: **ומר סבר בחזקת איסור קאמרינן.** ולא נבלה: **ולימא נשחטה הותרה.** מפני מה את אמרת בחזקת היתר. **הא קמ"ל דאע"ג דאיתילידא בה ריעותא כדבעא מיניה ר' אבא [מרב הונא].** משום זה הבעיא צריך לומר בחזקת היתר עומדת עד שיודע במה נטרפה: **נטל הא ליתנהי.** כלומר מה אנו יודעין אם נקבן ואם לאו ומשום הכי ב) אמר בחזקת היתר עד שיודע כו': **חיישינן שמא במקום נקב נקב.** כלומר ואסור שטרפה היתה שנקובה היתה או דילמא דזאב עצמו עשה נקב זה ומותר: **אמר ליה לא חיישינן.** שמא מעיקרא היתה נקובה ומותרת: **המנקר.** כלומר דאכל בתאנה: **באבטיח.** כמו אבטיחין: **חיישינן שמא במקום נקב** של נחש נקב

חשק שלמה על רבינו גרשום

א) אולי צ"ל ואמאי אמר דלא לסחוף. ב) נראה דצ"ל ומשום הכי לא הוי צריך לומר דבחזקת היתר עומדת[ר].

מסורת הש"ס עם הוספות

א) לקמן לב., ב) [שבת לה: וש"נ], ג) ביצה כה., ד) [לקמן דף מט.], ה) [תוספתא תרומות פ"ו ה"ב], ו) [דף ל:], ז) [דף לב.], ח) עי' לקמן כ:, ט) [דף יח.], י) ראה בדיבור הקודם, כ) [עיין תוס' יבמות ל: ד"ה אשה וע"ע תוספות ביצה כה. שהשיגו על פרש"י דהכא] ועי' רשב"א ובשיטמ"ק, ל) לקמן מב., מ) ע"פ ברייתא דלקמן י. (מהר"ם עי"ש), נ) עי' לקמן לא., ס) ג ע"ב.

הגהות הב"ח

(א) גמ' דאמר רב הונא בהמה: (ב) תוס' ד"ה כולהו וכו' ומה שקשה מלקמן דף כ לפי' הקונט' ומפ' אלו טרפות דף מד וליישב:

גליון הש"ס

[מכת"י תוס' ד"ה כולהו וכו' ויש לומר לדברי הלכות גדולות לאו טריפה היא אלא שכן הלל"מ. ע' תוס' כריתות דף כ ע"ב ד"ה דם עיקור וכו']:

ליקוטי רש"י

דרסה. התיז את הראש בבת אחת כאדם המתיז קנה או לעלת דוחק הסכין בכח ופוסק והיא דרסה [לקמן ל.]. הדורס זה השוחט כמו שחותכין מקל דק או לעלת או קפלוט שחותך בכח ומתיז להלן [שם כז.]. **הגרמה.** גירומיו לשון הכרעה הוא, וכן הגרמה דשחיטה נמי לשון הכרעה והטייה הוא שמכריע ומטה את הסכין חוץ למקום השחיטה [רשב"ם ב"ב פח:]. אל גרס המעלות. לשון פגם, והגרמה שבהלכות שחיטה מן הלשון הזה הוא שסורט והולך ויורד ונראה כמין גבשושית למעלה [מ"ב ט, ג ע"ש]. **בהמה בחייה בחזקת איסור.** אבר מן החי עומדת ונפקא מינה שאם אירע ספק בשחיטתה נעמידנה על חזקה ואסורה עד שיודע לך ברור שנשחטה כראוי. **נשחטה.** משנשחטה כראוי הרי היא בחזקת היתר דסתם בהמות אינן טרפות. **דאע"ג דאיתיליד בה ריעותא.** אם נמצא בה נקב בריאה או בבני מעים ויש לתלותו לאחר שחיטה ולהכשיר וקודם שחיטה ולאסור העמידנה על חזקתה שהיתה בה קודם שנמצא בה ספק זה ומותרת עד שיודע לך אמת שהיא טרפה [ביצה כה.].

הגהות וציונים

א] בגירסת הרבה ראשונים נוסף מעילאי נמי קרמא איכא **איכא וקליש ואידי** דממשמשא וכו' (ועי' מאירי): ב] בהרבה כת"י וראשונים מהו דתימא **הא איתחזק** קמ"ל: ג] ברש"י הנוסח מיפתת **נשבר**: ד] צ"ל ורצועה קטנה כפולה **תלויה בה** כעין יו"ד (שיטמ"ק): ה] ופסק **את** הגרגרת **היינו** עיקור (שיטמ"ק): ו] צ"ל נותן לו גירומיו **הכרעות** (שיטמ"ק): ז] כולהו **תננהי**. (שיטמ"ק): ח] לא בדק בסימנין **לאחר שחיטה** מאי. כך איתא בפירושי רש"י ברוב ספרים הישנים (שיטמ"ק, ועי' בספרו): ט] צ"ל כדרב הונא **בפירושא דמילתיה** (והוא סוה"ד, שיטמ"ק): י] שהרי בכל **ספק** אתה אומר וכו' (שיטמ"ק): כ] **שאינך** יכול להוציאה (שיטמ"ק, בדפו"ר שאי'): ל] בספרים המדוייקים הנוסח נשחטה הרי היא בחזקת היתר. **דרוב בהמות שנשחטו הרי הן בחזקת היתר** ולקמן מפרש וכו' (שיטמ"ק): מ] הרי **היא** מתה ומטמאה (שיטמ"ק): נ] נ"ב שכאן הוא סוף הדיבור, ומכאן עד סוף ד"ה "לא אמרינן" ליתא בס"י (שיטמ"ק, ועי' בספרו מה שמבאר פירוש רש"י ע"פ נוסחא זו שהיא הנוסחא בספרים הישנים המדוייקים): ס] צ"ל **ונשמט** חוץ למקומו, ר"מ (גליון), וכ"ה בכת"י ודפו"ר: ע] צ"ל ואפילו **שמטו** בסכין, ר"מ (גליון), כ"ה בכת"י ובדפו"ר: פ] בכת"י רק **שמיתתו** בעיקור כמו בנחירה: צ] בתוס' הרא"ש הנוסח משום דרוב **בני אדם שחטי** שפיר (ועי' מהר"ם): ק] בעין משפט סי' נב טוש"ע יו"ד סי' א סעיף ג וסי' כג סעיף א וסעיף ב וסי' כד סעיף א וסעיף ז וסעיף יב [יעו"ש], כצ"ל (מהר"ב רנשבורג): ר] ואולי תיבות "ומשו"ה אמר בחזקת היתר עד שיוודע כו'" שייך להלן בסוף ד"ה אמר ליה לא חיישינן (ובטעות הוכנסו לכאן):

חוששין שמא במקום נקב נקב אמר ליה מי קא מדמית איסורא לסכנתא סכנה שאני א״ל[א] רבא מאי שנא ספק סכנתא לחומרא ספק איסורא נמי לחומרא א״ל אביי ולא שאני בין איסורא לסכנתא והא אילו א) א ספק טומאה ברה״ר ספיקו טהור ואילו ספק מים מגולין אסורין א״ל התם ב) הלכתא גמירי לה מסוטה מה סוטה ברה״י אף טומאה ברה״י מתיב רב שימי ג) ב שרץ בפי חולדה וחולדה מהלכת על גבי ככרות של תרומה ספק נגע ספק לא נגע ספיקו טהור ואילו ספק מים מגולין אסורין התם נמי הלכתא גמירי לה מסוטה מה סוטה דבר שיש בה דעת לישאל אף הכא נמי דבר שיש בו דעת לישאל אמר רב אשי ת״ש ד) ג צלוחית שהניחה מגולה ובא ומצאה מכוסה טמאה[ב] שאני אומר אדם טמא נכנס לשם וכיסה הניחה מכוסה ובא ומצאה מגולה אם יכולה חולדה לשתות ממנה או נחש לדברי רבן גמליאל ד או שירד בה טל בלילה פסולה ואמר רבי יהושע בן לוי מה טעם מפני

שמא במקום נקב. של נחש נקב ואסור משום סכנת נפשות[ג]: **ספק טומאה ברה״ר ספקו טהור.** כדמפרש לקמן: **ספק מים מגולין.** מים שנשארו מגולין בלילה ספק שתה מהן נחש ספק לא שתה וקיימא לן דאסירי: **הלכתא גמירי לה מסוטה.** דברה״ר ספקו טהור וגזרת הכתוב הוא דהא ברה״י לחומרא אזלינן וכל ספק דאיסורא נמי לחומרא בעינן למיזל שמא יעבור: **מה סוטה.** שקינא לה בעלה אל תסתרי עם פלוני ונסתרה כתיב[ד] ונטמאה ב׳ פעמים אחד לבעל כו׳ ה) שנאסרת עליו בסתירה זו עד שיבדקוה המים [המרים] וכל סתירה אינה אלא ברה״י והתם הוא דאסר רחמנא מספיקא אבל ברה״ר שריא דלאו סתירה היא וטומאה מהתם גמרינן דטומאה קרייה רחמנא: **שרץ.** מת: **ספק נגע.** השרץ המת בתרומה: **ספקו טהור.** ואפילו ברה״י ואילו ספק גלוי אסור אלמא שאני איסורא מסכנתא: **שיש בה דעת לישאל.** אם נטמאה אם לאו ואסורה מן הספק ברה״י: **אף כל.** ספק טומאות המאורעות במי שיש בהן דעת לישאל כגון אדם שעבר (אצל[ה]) שרץ או נבלה ספק נגע ספק לא נגע ברה״י ספקו טמא אבל ככרות שאין בהן דעת לישאל לא: **צלוחית.** שמלאוה מים חיים למי חטאת ועדיין לא נתקדשו באפר דאם נתקדשו טמאה דקתני למאי אי לאיפסולי ליתני פסולה אי לטמויי אחריני בלאו הכי מי חטאת מטמאין אפילו במשא ו): **טמאה.** ומטמאה אוכלין ומשקין וכ״ש דפסולה לקידוש דהא כל מעשיה במעלות טהרה הם דחטאת קרייה רחמנא ז): **אם יכולה חולדה לשתות ממנה.** דתנן (פרה פ״ט מ״ג) כל השרצים אין פוסלין במי חטאת חוץ מן החולדה מפני שהיא (מקיאה[ו] רבן גמליאל אומר אף הנחש) דכל המקיא פוסל דהואיל והפרישו מהן לשתות הרי נעשה בהן מלאכה ונפסלו וכשמקיאות פוסלות את הראשונות דמי חטאת נפסלו במלאכה אחרת[ז] כדאמרינן במסכת גיטין (דף נג.). ואית דתלו טעמא משום דמים חיים בעינן דכתיב (במדבר יט) מים חיים אל כלי שתהא חיותן בכלי ח) שלא ימלא כלי זה ויערה בכלי אחר קודם קידוש. זה שמעתי והגון הוא: **אם יכולה חולדה לשתות.** שאין תלוי באויר: **או נחש לדברי ר״ג.** שהוא אומר אף הנחש כחולדה: **או שירד בה טל בלילה.** דרך טל לירד בלילה: **פסולה.** דלאו מים חיים נינהו אבל בטומאה לא מספקינן לה ואינה מטמאה אחריני: **ואמר רבי יהושע בן לוי מה טעם.** לא חיישינן שמא אדם טמא גילה אותה ותטמא אחרים:

מפני

התם הלכתא גמירי לה מסוטה. תימה למשמע הכא דהא דמטהרינן ספק טומאה ברה״ר מסוטה גמרינן לה ט) וקשה דבפרק ב׳ נזירים (נזיר נז. ושם) תנן[ח] אמר להם אחד ראיתי אחד מכם שנטמא (א) שניהם מביאין קרבן טומאה וקרבן טהרה ופריך בגמרא דהני ב׳ נזירים והך דקאי גבייהו הרי תלתא והוה ליה ספק טומאה ברה״ר וספקו טהור ולא היה להם להביא כלל קרבן טומאה אלא קרבן טהרה ומשני באומר ראיתי טומאה שנזרקה ביניכם ואכתי מאי תירץ דהשתא הוה ליה ספק טומאה ברה״י והוה ליה ודאי טמא כדמוכח בריש נדה (דף ג: ושם) גבי מקוה שנמדד ונמצא חסר דקאמר ר׳ שמעון ברה״י תולין ופריך הש״ס ואי מסוטה גמרינן לה אמאי תולין ואם כן תרוייהו לייתי קרבן טומאה ולא קרבן טהרה כמו מעיקרא דס״ד דהוי רה״ר דפריך דלייתי קרבן טהרה אלא ודאי היינו טעמא דלא מייתו קרבן טומאה גרידא כי הוי רה״י משום ° דלא ילפינן מסוטה אלא דבר שיכול להיות כמו סוטה וזה ודאי שלא נטמאו שניהם אבל מעיקרא דס״ד דהוי רה״ר ניחא דמייתו שניהם קרבן טהרה אע״ג דודאי האחד מהן נטמא דלאו מסוטה גמרינן להו אלא מטהרינן להו מכח דמוקמינן כל חד וחד בחזקת טהרה וי״ל דמסוטה גמרינן לטהר ברה״ר היכא דליכא חזקה לטהרה כי ההיא דמקוה שנמדד ונמצא חסר דליכא חזקה לטהר דאי משום העמד המקוה בחזקת שלם אדרבה העמד טמא על חזקתו ומטהר ר׳ שמעון ברה״ר משום דגמרינן מסוטה והשתא דבעי למימר דלא מוקמינן באיסורא אחזקתיה כמו בסכנתא אפילו היכא דאיכא חזקה ילפינן מסוטה והיכא דלא אפשר למילף מסוטה כי ההיא דשני נזירים (דף נז.) לא נטהר מספק מכח חזקה וההיא פרכא דהתם הויא לפי המסקנא דהכא דאזלינן בתר חזקה וכן דבר שאין בו דעת לישאל דהוי ספקו טהור דילפינן מסוטה היינו היכא דליכא חזקה כי ההיא (טהרות פ״ג מ״ח) דתינוק שנמצא בצד העיסה דמטהר רבי מאיר משום דאין בו דעת לישאל מטעם סמוך מיעוטא לחזקה והויא ליה פלגא ופלגא כדאמרינן ביבמות (דף קיט:) ואם תאמר ומסוטה היכי מצי למילף והא סוטה אית לה חזקת טהרה וי״ל כיון דקינא לה ונסתרה יש רגלים לדבר י) ואתרע לה חזקתה ואם תאמר כל ספק טומאה ברה״י מנא לן דטמא היכא דאיכא חזקת טהרה אי מסוטה הא אתרע לה חזקה וי״ל דגמרינן שפיר מסוטה דעשאה הכתוב כודאי כ) ולא מוקמינן לה אחזקתה דאע״ג דאיתרע לה חזקתה מ״מ אי מוקמינן לה אחזקתה לא היה לה להיות ודאי טמאה והא דקאמרינן בפרק כשם (סוטה כח. ושם) דאיצטריך סוטה לטהר ברה״ר דאי מדרב גידל ה״א דבר שיש בו דעת לישאל אפילו ברה״ר ספקו טמא ה״מ למימר דאיצטריך לטומאה ברה״י אפילו היכא דאיכא חזקה דטהרה דאי מדרב גידל דילמא היינו היכא דליכא חזקה דטהרה: **טמאה** שאני אומר כו׳. פירוש גם הצלוחית דאע״ג שכל מעשה פרה בכלי גללים כלי אבנים כלי אדמה כדאיתא בריש יומא (דף ב.) ובריש פרק הישן (סוכה כא.) היינו קודם שריפת הפרה כדתנן במסכת פרה (פ״ג מ״א ב) ז׳ ימים קודם שריפת הפרה היו מבדילין כו׳ לפי שכל מעשיה בכלי גללים כלי אבנים כלי אדמה אבל לאחר שריפת הפרה היו מקדשים בכל הכלים כדתנן במסכת פרה פרק המביא כלי חרס לחטאת (מ״ה) בכל מקדשין ואפילו בכלי גללים כלי אבנים כלי אדמה משמע דכ״ש בשאר כלים והנך איצטריך סד״א דלאו כלים נינהו כדאמרינן בפ״ק דשבת (דף טו:) ל): **שאני** אומר אדם וכו׳. וא״ת דהכא תלינן באדם טמא וכן בפ״ק דפסחים (דף י:) גבי קרלוס שאבד בבית ואילו בפ״ק דנדה (דף ד.) גבי ככר הנתונה על גבי הדף תלינן באדם טהור ואומר ר״ת דהיינו טעמא דהכא ודפסחים משום דגזרו על ספק כלים המנאים מ) אבל על ספק אוכלים לא גזרו ועוד י״ל דההיא דנדה שמדף טמא מונח תחתיה ואי אפשר לככר ליפול אלא אם כן נגע למדף טמא שייך לתלות באדם טהור שנטלה במתכוין שלא תטמא הככר אבל אדם טמא למה היה נוטלה וכן בההיא דכסוי הדם (לקמן פו.) דרוב תינוקות מטפחין לפי מה שמפרש ר״ת נ) מטפחין בעיסה ומיעוט אין מטפחין ותלינן באדם טהור שנתן לו לפי שהיה חושש שלא יטמא התינוק את העיסה ס): **אם** יכולה חולדה לשתות. פירש בקונטרס בלשון אחד[ט] דכל המקיא פוסל הואיל והפריש מהן לשתות הרי נעשית בהן מלאכה ונפסלו וכשמקיאה פוסלות הראשונות וקשה לפירושו[י] וכי מה מלאכה שייכא בשתייה ונראה לומר[כ] דאי קודם קידוש איירי מפסלי משום דלא הוי מים חיים אל כלי שיהא חיותן בכלי שלא ימלא כלי זה ויערה בכלי אחר קודם קידוש כדפירש בקונטרס בלשון אחר ואי אחר קידוש איירי ונקט טומאה משום כלי או כמו שאפרש אחר כך מיפסלי משום רוק שבפיהן המעורב במים וקסבר יש בילה והזאה צריכה שיעור ולא כר׳ אליעזר דפרק התערובת (זבחים פ.) דאמר יזה שתי הזיות אי נמי פסולה בהזאה אחת קאמר כמו[ל] לר׳ אליעזר דר׳ אליעזר נמי איירי בה שהוא מוסיף אף העכבר וה״נ מפרש בתוספתא ע) טעמא דר׳ יהושע דאמר[מ] במים מקודשין לא פסל כשיטה כמו שאמר ר׳ אליעזר אלא כשיטתה (ב) ומפסלי משום משקה פיו המעורב במים ולכך אם גירגר כשר היינו ששופך המים תוך גרונו שאין שם משקה פיו והשתא הוי דומיא דירד בה טל בלילה דמפסלי מטעם תערובת פ): **או** נחש לדברי ר״ג. משנה היא במסכת פרה (פ״ט מ״ג) כל השרצים אין פוסלין במי חטאת חוץ מן החולדה מפני שהיא מקיאה[נ] ר״ג אומר אף הנחש מפני שהוא מקיא ר״א אומר אף העכבר והא דלא תנא הכא אף העכבר לדברי ר״א משום דר׳ אליעזר שמותי הוא צ): **או** שירד בה טל בלילה פסולה. ברייתא היא זו דבמשנה במסכת פרה ק) ברישא נמי קתני פסולה ותימה שלא הביא כאן המשנה ושמא ניחא ליה להביא הברייתא שמפורש בה שאני אומר אדם טמא נכנס לשם ובמשנה אינו כן ואע״ג דבמשנה תני ברישא נמי פסולה ובברייתא קתני ברישא טמאה משום דאיכא למ״ד בפרק דם חטאת (זבחים צג.) מי חטאת שנטמאו מטהרין אי נמי לפי שהפסול בא מחמת הטומאה קתני ברישא טמאה ועוד משום דגם הצלוחית עצמה טמאה כיון דתלינן באדם טמא אבל בסיפא הצלוחית טהורה ועוד יש חילוק בין מי חטאת שנטמאו למי חטאת שנפסלו כדתנן במסכת פרה פרק תשיעי (מ״ח):

ויצתה

עין משפט נר מצוה

נח א מיי׳ פט״ו מהלכות אבות הטומאה הלכ׳ ח:

נט ב (מיי׳ פי״ב ופי״ג מהלכות רוצח סמג עשין מט טוש״ע י״ד סי׳ קטז סעיף א) [נ״ל מיי׳ פט״ו מהלכות אבות הטומאה הלכה ז]:

ס ג (מיי׳ פט״ו מהלכות אבות הטומאה הלכה ז) [נ״ל מיי׳ פ״ט מהלכות פרה הלכה טז]:

סא ד מיי׳ פ״ט מהלכות פרה הלכה טז:

רבינו גרשום

נקב. צפור זה. וכך הכא חיישינן בבני מעין וטרפה: **אמר ליה מי קא מדמית איסורא לסכנתא.** כלומר בני מעיים [שזו] איסורא לנחש שזו סכנתא: **מאי שנא ספק סכנתא לחומרא ספק איסורא לחומרא.** כלומר דהכא באיסורא אתה אומר לא חיישינן: **הא ספק טומאה ברשות הרבים ספיקו כו׳.** כלומר כגון זב שהיה הולך ברשות הרבים ונפל מידו שום חפץ או מחט או שום דבר ונמצא אחר א) (אותו אמרינן לא נפל חפץ מזב אלא מאדם טהור נפל ספקו טהור. אלא ברשות היחיד נפל ספקו טמא דאמר מר מזב היה כו׳) **וגמרינן לה מסוטה מה סוטה ברה״י.** כלומר דהיא עצמה ב) מן יחיד היא וספקו טמא דמספק משקה לה ממים המאררים ומאותה שעה דקינה לה בעלה [ונסתרה] היתה טמאה לו אף כל טומאה ברשות היחיד ספקו טמא: **מתיב.** לזה שאמר לא שני בין איסורא לסכנתא וכו׳: [**התם נמי**] ועדיין לא יכול למילף מהכא **משום דגמירי לה מסוטה מה סוטה דבר שיש בו דעת לישאל** (כלומר) וספיקא טמא **אף כל דבר שיש בו דעת לישאל** ספיקו טמא וחולדה אין בו דעת לישאל אי נגעא אי לא נגעא לפיכך ספיקו טהור. אבל בזאב הכא אין דינו כך [ולא שני] בין איסור לסכנתא: **צלוחית שהניחה מגולה ובא ומצאה מכוסה.** כלומר צלוחית של מי חטאת: **או שירד טל בלילה.** ששאובין הן: **או נחש לדברי רבן גמליאל.** כלומר דאמרינן כל השרצים אינם פוסלין במי חטאת חוץ מן החולדה אם שתת מהן [מפני] שמקיאה בשעת שתייתה ונופל מפיה המשקה לתוך הכלי והוו להו מים שאובין ופוסלין ומנין ששאובין פוסלין דכתיב מים חיים אל כלי שתהא (הווייתן) [חיותן] בכלי (חוץ מן הנחש מפני שהוא שותה ואינו מקיא) רבן גמליאל אומר אף הנחש ששותה ומקיא ופוסל (כשאר שרצים): **ואמר ריב״ל מה טעם**

חשק שלמה על רבינו גרשום

א) אולי צ״ל ונמצא אח״כ חפץ ברה״ר אמרינן דלא נפל זה החפץ מהזב אלא מאדם טהור וספיקו טהור אבל אם ברה״י נפל ספיקו טמא דאמרינן דמזב הוא. ב) אולי צ״ל דהיא עצמה נסתרה עם הבועל והוי כרה״י.

מסורת הש״ס עם הוספות

א) [טהרות פ״ד מ״א], ב) [ע״ז לז:], ג) [טהרות פ״ד מ״ב עדיות פ״ב מ״ז], ד) פרה פרק יא [מ״א ע״ש שזהו שבכאן ברייתא היא וע״ע תוס׳ דהכא ד״ה או שירד בה], ה) סוטה כז:, ו) כלים פ״א מ״ב, ז) לקמן יא., ח) פסחים לד:, ט) עיין ר״מ בזה הדיבור, י) סוטה ב:, כ) סוטה כח ע״א-ב, ל) [וע״ע תוס׳ חגיגה כג. ד״ה שפופרת ויומא ג. ד״ה שכל ותוספות סוכה לז. ד״ה נפלן], מ) שבת טו:, נ) שם תוד״ה רוב, ס) [ועיין תוס׳ פסחים י: ד״ה שאני], ע) [פ״ט דפרה ה״ד], פ) [וע״ע תוס׳ פסחים יח. ד״ה בטלו ותוספות גיטין פו: ד״ה כל], צ) שבת קל:, ק) [פי״א מ״א].

גליון הש״ס

[מכת״י תוס׳ ד״ה התם הלכתא וכו׳ **דלא ילפינן מסוטה אלא דבר שיכול להיות כמו סוטה**. [ע׳ פסח]ים דף טו ע״א בתוס׳ ד״ה [תבית] שנולד וכו׳]:

הגהות הב״ח

(א) תוס׳ ד״ה התם וכו׳ א׳ מכם שנטמא ואיני יודע איזה מכם שניהם: (ב) ד״ה אם יכולה וכו׳ אלא כשישתה היינו משקין[ס] דמיפסלי משום משקה:

ליקוטי רש״י

הלכתא גמירי לה מסוטה. דטהור דכל איסור ספק טומאה מהתם נפקא דאפיק לה קרא בלשון טומאה ונסתרה והיא נטמאה מגיד לך הכתוב שעל הספק אסור מכאן אתה דן לשרץ לטמא מספק [ע״ז לז:]. בין לענין טומאה ובין לענין טהרה ואין טעם בדבר ולא גמרינן מינה דהכי גמירי לה מסוטה במסכת סוטה (כח:) ובפ״ק דנדה (ג.) דמה סוטה סתירתה ברשות היחיד ואסורה מספק אף ספק טומאה ברה״י ספקו טמא [לקמן מג:]. [המשך בדף י.]

הגהות וציונים

א] בכת״י **אמר** רבא, ותיבת ״ליה״ ליתא, וכ״ה נכון דרבא לא ראה את רב הונא כמ״ש התוס׳ בבכורות יד ע״א (דק״ס, ועי׳ רש״ש): ב] פי׳ הריב״ם דגרסינן **טמאים**, ואמים קאי אבל צלוחית אינה מקבלת טומאה דכל מעשיה של פרה בכלי גללים ובכלי אבנים (תוס׳ שאנץ ותוס׳ הרא״ש עי״ש, אולם עי׳ תוס׳), ועי׳ בארוכה בזה בשיטה מקובצת: ג] יש להוסיף **אם היה במקום מגולה** (שיטמ״ק): ד] צ״ל **כתב קרא** ונטמאה ב׳ פעמים (שיטמ״ק): ה] צ״ל שעבר **אצל** שרץ או נבלה (גליון) כ״ה כהוגן בכל הדפו״י ונשתבש בדפוסים המאוחרים (דק״ס): ו] [צ״ל מפני שהיא **מלקת** ר״ג אומר אף הנחש **מפני שהיא מקיאה**] (גליון, כ״ה במשנה שם לפנינו), אולם עי״ש במלאכת שלמה וכ״כ להדיא בשיטה מקובצת כאן דחילוף גירסאות יש במשנה שם ורש״י והתוס׳ דהכא גורסים שם גם בחולדה מפני שהיא ״מקיאה״ (עי״ש): ז] נראה לי למחוק תיבת ״אחרת״ (רש״ש): ח] תנן **שני נזירים שאמר** להם אחד (כת״י): ט] [צ״ל בלשון **הראשון**] (גליון): י] וקשה **לפירוש זה** וכי מה מלאכה (שיטמ״ק), וכ״ה בכת״י: כ] צ״ל ונראה **לפרש** (שיטמ״ק, כת״י): ל] נ״ב לשון הרא״ש ז״ל **כי ההיא דחולדה דמודה בה ר׳ אליעזר** שהוא מוסיף (במתני׳ דפרה פ״ט מ״ג) אף העכבר (שיטמ״ק), ועי׳ בדיבור הסמוך: מ] צ״ל טעמא דר׳ יהושע דאמר (במסכת פרה פ״ט מ״ד) **דאף** במים מקודשין לא פסל וכו׳ אלא **כשישתה משום** משקה פיו (ותיבת ״ומפסלי״ מיותר, שיטמ״ק), ועי׳ גם הג׳ הב״ח ואולי תיבת ״משקין״ שם הוא ט״ס וצ״ל ״היינו דמיפסלי משום משקה פיו״, ובתוס׳ כת״י איתא **ומפ׳** ואולי צ״ל **ומפרש**: נ] שם איתא **מלקת** (גליון), אולם עי׳ לעיל אות ו: ס] עי׳ לעיל באות מ:

מפני שדרכן של שרצים לגלות ואין דרכן לכסות ([א]אי נמי טעמא דהניחה מגולה ובא ומצאה מכוסה ובא ומצאה מגולה הא מצאה כמה שהניחה לא טומאה איכא ולא פסולה איכא) ואילו ספק מים מגולים אסורין ש"מ חמירא סכנתא מאיסורא ש"מ: א) תנן התם א ג' משקין אסורין משום גלוי מים ויין וחלב כמה ישהו ויהיו אסורין כדי שיצא הרחש ממקום קרוב וישתה ב וכמה מקום קרוב א"ר יצחק בריה דרב יהודה כדי שיצא מתחת אוזן כלי וישתה ישתה הא קא חזי ליה ג אלא ישתה ויחזור לחורו: ב) איתמר השוחט בסכין ונמצאת פגומה אמר רב הונא אפילו שיבר בה עצמות כל היום פסולה חיישינן שמא בעור נפגמה ורב חסדא אמר כשרה שמא[ב] בעצם נפגמה בשלמא רב הונא כשמעתיה אלא רב חסדא מאי טעמא אמר לך עצם ודאי פוגם עור ספק פוגם ספק לא פוגם הוי ספק וודאי ג) ואין ספק מוציא מידי ודאי מתיב רבא לסייעיה לרב הונא ד טבל ועלה ונמצא עליו דבר חוצץ אע"פ שנתעסק באותו המין כל היום כולו לא עלתה לו טבילה עד שיאמר ברי לי שלא היה עלי קודם לכן והא הכא דודאי טבל ספק הוה עליה ספק לא הוה עליה וקאתי ספק ומוציא מידי ודאי שאני התם ה דאיכא למימר העמד טמא על חזקתו ואימא לא טבל ה"נ העמד בהמה על חזקתה ואימר לא נשחטה הרי שחוטה לפניך ה"נ הרי טבל לפניך הא איתילידא ביה ריעותא ה"נ איתילידא בה ריעותא סכין איתרעאי בהמה לא איתרעאי מיתיבי ד) ו שחט את הושט ואח"כ נשמטה הגרגרת כשרה נשמטה הגרגרת ואח"כ שחט את הושט פסולה ז שחט את הושט ונמצאת הגרגרת שמוטה ואינו יודע אם קודם שחיטה נשמטה אם לאחר שחיטה נשמטה זה היה מעשה ואמרו כל ספק בשחיטה פסול כל ספק בשחיטה לאתויי מאי לאו ח לאתויי כה"ג לא לאתויי ספק שהה ספק דרס

ומאי

מפני שדרכן של שרצים לגלות. ואע"ג דאדם נמי דרכו לגלות איכא למיתלי באדם טהור ובשרצים לטהר ובאדם טמא לטמא תלינן בתר רובא לטהר: **ואין דרכן לכסות.** הלכך רישא ליכא למיתלי בשרצים וטמאים וטהורים שכיחי וחיישינן לטמאים אלמא במידי דאיסורא תלינן בתר רובא דשכיחי ואף על גב דלקולא. אי נמי טעמא דהניחה מגולה ומצאה מכוסה ומצאה מגולה הא מצאה כמו שהניחה לא טומאה איכא ולא פסולה איכא. **ואילו ספק מים מגולין אסורין** גרסינן ואע"ג דאיכא למימר אדם נכנס לשם שגילה אותה ושאר שרצים גילו אותה שאין בהן סכנה והוו להו נחשים מיעוטא תלינן בנחשים ואסירי אי נמי פשיטא ליה דהוא עצמו גילה אותה ושהה בגילוי כדי שיוכל נחש לשתות מהן אמרינן לקמן דאסירי ואע"ג דמצאה כמו שהניחה **ש"מ חמירא סכנתא מאיסורא ש"מ.** ואית דילפי להא דרב אשי דחמירא סכנתא מאיסורא מדקתני אם יכולה חולדה לשתות כו' פסולה ולא קתני טמאה דניחא ליה לתנא למיתלי בשרצים דשמעינן ממילא דאסורה משום סכנת נפשות ואע"ג דלגבי איסור קולא היא דלא מטמא ולא מיתלי[ג] באדם טמא ואע"ג דדרכו נמי לגלות משום דאי הוה קתני טמאה לא הוה שמעינן מיניה איסור סכנת נפשות ולא גרים ואילו ספק מים מגולין אסורין. וקשיא לי בגויה טובא חדא דהא לרבנן חולדה קתני ולא נחש ולר"ג גופיה או חולדה או נחש קתני ואם יכולה חולדה לשתות ולא נחש כגון שמונחת על דף גבוה קתני נמי פסולה ולא טמאה והכא איבעי ליה למיתני טמאה דמאי סכנת נפשות איכא דאקילו ביה[ד] גבי איסור טומאה ועוד בנחש נמי ליתני פסולה משום שרצים וטמאה משום אדם טמא ואשמועינן תרוייהו וניחוש נמי לאיסורא דהא רישא מצי[ה] למיתלי באדם טהור ובאדם טמא ותלינן באדם טמא לחומרא אלא לאו שמע מינה טעמא לאו משום סכנה הוא אלא משום דתלינן ברובא דשכיחא: **כמה ישהו.** המים בגלויין היכא דהוא עצמו הניחן מגולים: **הרחש.** הנחש. רחש תרגום של שרץ: **מתחת אוזן כלי.** חוששין שמא היה שם שרץ ושתה: **הא קא חזי ליה.** כיון שלא שהה לשם (א) הנחש[ו] שיעור שיכול לחזור לחורו אלא כדי שיוכל לבא לשתות הא ודאי לא אתא דאי אתא הא קא חזי ליה[ז] בחזרתו לחורו תחת אוזן הכלי בקרקע: **השוחט בסכין ואח"כ נמצאת פגומה.** וידוע[ח] הוא שכששחט בדק קודם שחיטה והיה יפה אבל לא בדק אחר שחיטה מיד: **אפילו שבר בה עצמות.** בין שחיטה לבדיקה אחרונה דאיכא למיתלי בעצמות פסולה השחיטה: **שמא בעור.** השחיטה[ט]: **נפגמה.** ונמצא שלא נשחטו הסימנים אלא נקרעו שהפגם קורע וזבחת כתיב[י] (דברים יב): **בעצם נפגמה.** באותו שיבר בה: **כשמעתיה.** דאמר לעיל (דף ט.) בחזקת איסור עומדת עד שיוודע לך במה נשחטה וזו נולד בה ספק בשחיטה: **כל היום כולו.** לאחר טבילה: **בהמה לא אתרעאי.** וכיון דלאו בגופה ממש אתיליד אלא בדבר אחר לא דמי לטבילה ולא אתי ספק דריעותא דסכין ומוציא אותו מידי שחיטה ודאית דודאי עצם פגם: **שחט את הושט.** בעוף שהכשרו בסימן אחד תו לא חיישינן לעיקור דשני דהא דנקט שחיטה ושט ושמוטה בגרגרת הוא הדין דאפילו איפכא נמי אלא משום דגרגרת עבידה לאשתמוטי והכי מיתוקמא בהשוחט (לקמן כח.): **נשמטה הגרגרת.** תחלה הרי נטרפה: **כי האי גוונא.** שנולד בה ספק בסכין:

ומאי

וישתה הא קא חזי ליה. בירושלמי ה) מתרץ כחוט השערה הוא וספיפון שמו ורשות נתנה לקרקע להבקע לפניו[כ] ולא נתנה רשות לכלי להבקע מפניו: **טבל ועלה כו'.** הך דהכא לא שייך לאתויי בפ' כל היד (נדה דף טו:) ובפרק כל הצלמים (ע"ז דף מא:) ובפ"ק דפסחים (דף ט.) דהתם נמי פריך ואין ספק מוציא מידי ודאי דשאני הכא דלחומרא אתא ספק איסורא ומוציא מידי ודאי היתר והנך דמייתי התם לא שייך לאתויי הכא דהתם הוי משום דהוי ספק הרגיל: **עד שיאמר ברי לי.** הכא לא מפליג בין טבל סמוך לחפיפה ללא טבל סמוך לחפיפה כדמפליג בפרק בתרא דנדה (דף סו:) דאמר רבא טבלה ועלתה ונמצאת עליה דבר חוצץ אם סמוך לחפיפה טבלה אינה צריכה לחזור לחוף ולטבול ואם לאו כו' ואומר ר"ת דהכא מיירי בנמצא בגוף והתם מיירי בנמצא בראש דחפיפה לא תקן עזרא אלא בראש כדאמרינן במרובה (ב"ק דף פב.) דאורייתא לעיוני דילמא מיקטר ומיקטר לא שייך אלא בראש ועוד נמי תנן ו) נזיר חופף ומפספס אבל לא סורק ובפ' בתרא דנדה (סו:) אמרינן דאשה לא תחוף אלא בחמין אבל בקרירי לא משום דמשרו מזייה אבל בשאר הגוף שייך לומר לשון הדחה כדאמר התם רבה לעולם ילמוד אדם בתוך ביתו שתהא מדיחה קמטיה במים ומשמע נמי קמטים דוקא אבל לא שאר הגוף ואע"ג דאיכא למימר דנקט קמטים לרבותא דאע"ג דביאת מים לא בעינן ראוי לביאת מים בעינן ליכא למימר הכי מדלא נקט אפילו קמטיה משמע קמטים דוקא והא דאמר רב נחמן לאמותו דודי תסרת (נדה דף סח.) משמע דכל הגוף בעי חפיפה התם לאו משום חובה אלא משום שהיתה רגילה לרחוץ בחמין כמו שנוהגים גם עכשיו לרחוץ כל הגוף בחמין ועוד אומר רבינו תם דהכא מיירי לטהרות ובנדה איירי לבעלה שהחמירו לטהרות יותר מלבעלה כמו שמשמע בנדה בכמה מקומות ז) ועוד יש להעמיד הך דשמעתין בכהנים דאין בהן חפיפה משום שטובלין תמיד כדמשמע בירושלמי בריש פסחים ח): **והא הכא** דודאי טבל. פירוש קרוב לודאי הוא דטבל שפיר כיון שנתעסק באותו המין אח"כ: **סכין אתרעאי בהמה לא אתרעאי.** תימה דליכא לשנויי הכי אההיא דמקוה שנמדד ונמצא חסר דבריש נדה (דף ג:) דקאמר התם דכל הטהרות שנעשו על גביו למפרע כולן טמאות משום דהא חסר לפניך והעמד טמא על חזקתו ולא אמרינן מקוה אתרעאי אדם לא אתרעאי והכא נמי נימא העמד בהמה על חזקתה ואימא לא נשחטה דהרי הסכין פגום לפניך וי"ל דשאני התם דאיכא למימר חסר ואתאי כדקאמר התם ועי"ל דהכא טעמא משום דעצם ודאי פוגם וכ"ת התם נמי ודאי טבל כדאמר הכא גבי טבל ועלה לא דמי דמה שנתעסק באותו המין אחר כך עושה אותו ודאי טבל דמסתמא מאותו מין שנתעסק בא אבל התם מה שייך לומר ודאי טבל הרי במקוה חסר טבל ואין זו טבילה והא דאמרינן בסמוך גבי רב יוסף דטרף עד תליסר חיותא איכא למימר[ל] דלא כרב חסדא דלרב חסדא אפילו בתרייתא כשרה לפי שקרוב לודאי שבעצם על מפרקת של בתרייתא אפגים לפי שבשחיטות רגיל להזהר שלא להחזיק את הסכין בכח במפרקת לפי שעדיין צריך לשחוט אחרות אבל באחרונה לא חייש ועי"ל דמה לי אתיליד ריעותא בסכין ומה לי אתיליד ריעותא בבהמה והכי קאמר סכין אתרעאי פירוש ואיכא ספיקי טובא שמא בעצם נפגמה ואפילו בעור נפגמה שמא לא נשחטו הסימנים כנגד הפגימה והוי כספק ספיקא והשתא פריך שפיר בתר הכי כל ספק לאתויי מאי לאו לאתויי כה"ג דמשמע שבא לרבות אפילו דבר שנוטה להתיר יותר מלאסור ומשני לא לאתויי ספק שהה ספק דרס ואף על גב דלא עדיף דשהי ודרס עדיף מדמסתמא שחט כדרכו ופריך מאי שנא כיון דתרוייהו קרובים לודאי להכשיר:

ודילמא

מסורת הש"ס
עם הוספות

א) תרומות פ"ח מ"ד לקמן מט:, ב) [לקמן מג:], ג) פסחים ט. ע"ז מא: נדה טו: [יבמות יט: לח.], ד) לקמן כח. [תוספתא פ"ב ה"א], ה) תרומות פ"ח ה"ג, ו) [נזיר מב.], ז) עי"ש יא: טז: סז. (עי"ש גי' ר"ח בתוד"ה פתחה ב'), ח) פ"א ה"א.

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה הא קא חזי וכו' לשם שיעור שיכול הנחש לחזור:

ליקוטי רש"י

[שייך לדף ט:]

מה סוטה ברה"י. שהרי אין סתירה ברה"ר אף טומאת ספק בשרץ אינה אלא ברה"י במסכת סוטה (כח:) [ע"ז שם]. הואיל ולא למדת למטמאין מספק אלא מסוטה חזור ודון דמה סוטה הא דטמאה מספק ברה"י הוא מקום הראוי ליסתר אף טומאה ברשות היחיד ספיקו טמא אבל ברה"ר טהור. **מה סוטה דבר שיש בה דעת לישאל.** אם נטמאת אם לאו אף ספק טומאה דבר שיש בו בנוגע זה דעת לישאל אם נגע אם לאו והוא אומר איני יודע כגון אדם או טהרות שהיה אדם עסוק בהם בשעה שנולד הספק [סוטה כח:]. אם נטמאה אם לאו אף כל שיש בו דעת לישאל, כגון אדם ספק נגע בשרץ ספק לא נגע דיש בו דעת שיכולין לשאלו אם נגע והוא אינו יודע ספיקו טמא [פסחים יט:].

[ע"כ שייך לדף ט:]

ואין ספק מוציא. את הדבר מידי ודאי שלו [נדה טו:].

הגהות וציונים

א] [מהרש"ל מוחק זה ועי"ש] (גליון), עי"ש שכתב דאינו מגירסת הגמ' אלא הוגה בה מן הפירושים ולשון רש"י הוא, וכן כתב להדיא בשיטה מקובצת שמפירושו של רש"י ז"ל הוא והמעתיקים טעו והכניסוהו בלשון הגמ' והוכיח כן מדברי הרמב"ן ועוד, עי"ש בארוכה בזה, ובאמת ברוב הכת"י ליתא (וע"ע מהר"ם לעיל בתוד"ה או שירד, ועי"ש במהרש"א): ב] בהרבה ראשונים הנוסח **אימור** בעצם נפגמה, אבל העיקר כהנוסח בכת"י **חיישינן** שמא בעצם נפגמה, וכמ"ש רש"י בשבת קנא ע"א (ד"ה ושמואל אמר) ד"חיישינן" נמי אמרינן לקולא (דק"ס), וע"ע ברש"ש: ג] צ"ל ולא **למיתליה** באדם טמא וכו' (שיטמ"ק): ד] צ"ל דמאי סכנת נפשות **אשמועינן בה דאקיל לן** גבי איסור טומאה (שיטמ"ק): ה] דהא רישא **איכא** למיתלי וכו' (שיטמ"ק): ו] צ"ל כיון שלא שהה שיעור שיכול הנחש לחזור (ותיבת "לשם" נמחק, שיטמ"ק, וכעי"ז הגהת הב"ח): ז] הא **קחזי** ליה בחזרתו וכו' (שיטמ"ק): ח] צ"ל **ויודע.** וב"נ ואח"כ נודע השוחט שבדקה קודם שחיטה והיתה יפה (שיטמ"ק): ט] שמא בעור נפגמה ונמצא שלא וכו', והכל דיבור אחד (שיטמ"ק, וכ"ה בדפו"ר): י] צ"ל שהפגם קורע וקרא כתיב וזבחת (שיטמ"ק, וכ"ה בדפו"ר): כ] מכאן עד סוף הדיבור ליתא בדפו"ר ובכת"י, ועי' מהרש"ל ובתוס' הרא"ש ליתא כלל מתיבות "ורשות ניתנה" עד סוה"ד, ועי' בירושלמי שם כל העניין: ל] צ"ל איכא דאמרי (שיטמ"ק): מ] בעין משפט סי' סד, טוש"ע יו"ד (סי' יא ו)סי' קנט סעיף י [וסעיף יא] ועי"ש בבאר הגולה ובש"ך ס"ק טז, צ"ל (הגר"ב רנשבורג, כנדצ"ל בהגהתו).

עין משפט
נר מצוה

סב א מיי' פי"א מהלכות רוצח הלכה ז סמג עשין סט טוש"ע י"ד סימן קטז סעיף א [וברב אלפס ע"ז פרק שני דף שמ.]

סג ב ג מיי' שם הלכה יא [וברב אלפס שם]:

סד ד מיי' פ"ב מהלכות מקואות הלכה כג סמג לאוין קיא טוש"ע י"ד סימן קצח סעיף י[מ] וע"ש בבאר הגולה:

סה ה מיי' שם הלכה כג:

סו ו מיי' פ"ג מהלכות שחיטה הלכה יד טו סמג עשין סג טוש"ע י"ד סימן כד סעיף טו:

סז ז מיי' שם הלכה טו טוש"ע שם סעיף יז:

סח ח מיי' שם הלכה יח:

רבינו גרשום

מפני שדרכן של שרצים וכו'. והכא דתלינן בשרצים ולא תלינן באדם טמא דאי (נותן) הוי תלינן באדם טמא הוה להו תקנתא בהשקה כדאמרינן במס' פסחים (לד:) השיקן ואחר כך הקדישן טהורים כלומר שמניחין הצלוחית במעין דצף על מים חיים ומיד הם טהורים אבל אי תלינן בשרצים לעולם לית להו תקנתא אלא ש"מ סכנתא חמירא מאיסורא: **אלא ישתה ויחזור לחורו.** דלא ידעינן אם שתה אם לאו וספק סכנתא לחומרא: **בשלמא רב הונא כשמעתיה.** כלומר רב הונא דאמר חיישינן בעור נפגמה ואסור הוא דאמר כשמעתיה דאמר בחזקת איסור עומדת עד שיודע לך וכו' והלא נודע לך דאיפגים סכין וקא אתי ספק [ומוציא] מידי ודאי כלומר אף דודאי יש לנו לומר שעצמות עשה סכין פגום ועור ספק פוגם ספק לא פוגם אפ"ה אמרינן דמעור איפגים: **ורב חסדא אמר לך עצם ודאי פגים כו'** והוי ספק (והוי) וודאי (ועכשיו) **ואין ספק מוציא מידי ודאי.** כלומר דבתר ודאי אזלינן: **ונמצא עליו דבר חוצץ.** כלומר כמו שהסופר הוא אומנותו נמצא עליו כלומר על בשרו מעט מדיו כו': **והא הכא דקא אתי ספק מוציא מידי ודאי.** כלומר דלא עלתה טבילה עד שיאמר ברי לי: **סכין איתרעאי [בהמה לא איתרעאי].** כלומר דאיפגים ובהמה עצמה היתה שחוטה שפיר ומשום הכי אמרינן (א) הכא העמד טמא על חזקתו והכא אמרינן בבהמה בחזקת היתר עומדת עד שיודע לך. סכין איתרעאי בהמה לא איתרעאי ומשום הכי אמרינן בחזקת היתר עומדת עד שיודע לך במה נטרפה וכו': **מיתיבי שחט וכו' נשמטה הגרגרת.** כלומר רומפיד: **לאו לאיתויי כי האי גוונא.** כלומר דנמצאת סכין פגומה לאחר שחיטה ופסול וקשיא לרב חסדא דאמר כשרה ב) (מ"ט שמא בעצם נפגמה וכו' ומפני שאמר שמא משמע שספיקה כשרה) **לא לאיתויי ספק שהה ספק דרס.** דפסול. אלא רב חסדא עדיין הוא אומר דאין ספק מוציא מידי ודאי בסכין וכשרה:

מאי

חשק שלמה על רבינו גרשום א) נראה דצ"ל ומשו"ה אמרינן דבחזקת היתר עומדת עד שיודע לך במה נטרפה אבל התם גבי טבילה אמרינן העמד טמא על חזקתו ואימא לא טבל. ב) נראה דצ"ל [illegible] מיירי בנמצאת פגומה [illegible] מ"מ קשה לרב חסדא [illegible] שמא בעצם נפגמה משמע דספקא [illegible] נפגמה.